

APSTIPRINU*
Valsts aģentūras „Civilās aviācijas aģentūra”
direktors Māris Gorodcovs

LATVIJAS REPUBLIKAS CIVILĀS AVIĀCIJAS GAISA KUĢU LIDOJUMU DROŠUMA PROGRAMMA

*ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU

Versija	3
Atsauces	Čikāgas konvencijas 1., 6., 8., 11., 13., 14. un 19. pielikums

Satura rādītājs

Priekšvārds	3
1. Ievads	4
2. Akronīmi un saīsinājumi	5
3. Lidojumu drošuma politika un mērķi	6
3.1 Tiesiskais regulējums lidojumu drošuma jomā	6
3.2 Lidojumu drošuma politikas paziņojums	8
3.3 Pienākumi un atbildība lidojumu drošuma jomā	8
3.4 Aviācijas nelaiemes gadījumu un incidentu izmeklēšana	10
3.5 Atbilstības nodrošināšanas politika	10
4. Lidojumu drošuma risku pārvaldība sistēma	12
4.1 Vienošanās ar pakalpojumu sniedzējiem par lidojumu drošuma rādītājiem	12
4.2 Lidojumu drošuma pārvaldības sistēmas prasības pakalpojumu sniedzējiem	12
4.2.1 Gaisa kuģu un bezpilota gaisa kuģu ekspluatanti	13
4.2.2 Tehniskās apkopes organizācijas	13
4.2.3 Gaisa kuģu lidojumu apkalpes locekļu apmācību sniedzēji, lidojumu simulācijas trenažieru kvalifikācijas sertifikātu turētāji, aviācijas medicīnas centri	14
4.2.4 Gaisa satiksmes pakalpojumu sniedzēji	14
4.2.5 Lidlauku ekspluatanti	15
4.3. Lidojumu drošuma pārvaldība	15
4.4. Apdraudējumu identificēšana un lidojumu drošuma risku vadība	17
5. Lidojumu drošuma nodrošināšana	18
5.1 Lidojumu drošuma sistēmas uzraudzība	18
5.2 Pieņemamais lidojumu drošuma izpildes līmenis (ALoSP)	19
6. Lidojumu drošuma veicināšana	20
6.1 Apmācība, saziņa un lidojumu drošuma informācijas izplatīšana	20
6.1.1 Apmācība Civilās aviācijas aģentūrā	20
6.1.2 Saziņa un informācijas izplatīšana Civilās aviācijas aģentūrā	20
6.2 Apmācība, saziņa un lidojumu drošuma informācijas izplatīšana ārpus Civilās aviācijas aģentūras	20
6.2.1 Apmācība ārpus Civilās aviācijas aģentūras	20
6.2.2 Saziņa un lidojumu drošuma informācijas izplatīšana ārpus Civilās aviācijas aģentūras	20
6.2.3 Lidojumu drošuma datu aprīte	21
Latvijas Republikas civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošuma politikas paziņojums	23
1. pielikums: Institūciju sadarbības shēma lidojumu drošuma jomā	
2. pielikums: Latvijas Republikas civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošuma plāns	

Priekšvārds

Latvija kā viena no Starptautiskās Civilās aviācijas organizācijas (ICAO) dalībvalstīm, lai nodrošinātu augstu gaisa kuģu lidojumu drošuma (turpmāk – lidojumu drošums) līmeni un samazinātu aviācijas nelaimes gadījumu iespējamību, atbilstoši 1944.gada 7.decembra *Konvencijas par starptautisko civilo aviāciju* (turpmāk – Čikāgas konvencija) 19.pielikuma¹ prasībām ir izstrādājusi Latvijas Republikas civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošuma programmu (turpmāk - Gaisa kuģu lidojumu drošuma programma), kurā izklāstīta valsts loma lidojumu drošuma pārvaldībā un pārvaldības ietvaros veicamās aktivitātes, tajā skaitā lidojumu drošuma uzraudzība un lidojumu drošuma risku kontroles pasākumi.

Gaisa kuģu lidojumu drošuma programma ir izveidota ņemot vērā Čikāgas konvencijas 1., 6., 8., 11., 13., 14. un 19. pielikuma standartus un rekomendēto praksi, Eiropas Parlamenta un Padomes 2018.gada 4.jūlija Regulā (ES) Nr.2018/1139 par kopīgiem noteikumiem civilās aviācijas jomā un ar ko izveido Eiropas Savienības Aviācijas drošības aģentūru, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr.2111/2005, (EK) Nr.1008/2008, (ES) Nr.996/2010, (ES) Nr.376/2014 un Direktīvas 2014/30/ES un 2014/53/ES un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr.552/2004 un (EK) Nr.216/2008 un Padomes Regulu (EEK) Nr.3922/91² (turpmāk – Regula Nr.2018/1139) noteikto, Eiropas Aviācijas drošības aģentūras (EASA) izstrādāto Eiropas aviācijas drošuma plānu 2023-2025³ (EPAS) un, Komisijas 2015.gada 2.marta īstenošanas lēmumu Nr.2015/347, kurā iztirzāta dažu mērķu, kas iekļauti valsts vai funkcionālo gaisa telpas bloku plānos, kuri iesniegti saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr.549/2004, neatbilstība Savienības mēroga darbības uzlabošanas mērķiem otrajam pārskata periodam un izklāstīti ieteikumi minēto mērķu pārskatīšanai⁴.

Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas īstenošanas pasākumi tiek iekļauti Valsts aviācijas drošuma plānā (SPAS), kurā atbilstoši Eiropas aviācijas drošuma plānam noteikti lidojumu drošuma mērķi civilās aviācijas jomā Latvijā. Valsts aģentūra “Civilās aviācijas aģentūra” (turpmāk – Civilās aviācijas aģentūra) atbilstoši 2019.gada 11.februāra Komisijas Īstenošanas Regulas (ES) 2019/317, ar ko nosaka darbības uzlabošanas sistēmu un tarifkācijas sistēmu Eiropas vienotajā gaisa telpā un atceļ Īstenošanas regulas (ES) Nr. 390/2013 un (ES) Nr.391/2013⁵ 1. pielikumam, izstrādāja aeronavigācijas darbības uzlabošanas plānu trešā atskaites periodam (2020.-2024.gadam) drošuma rādītājiem Latvijas aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējam VAS “Latvijas gaisa satiksme”.

Ikgadējo monitoringa ziņojumu par trešā atskaites perioda plānā sasniegtajiem drošuma mērķiem sagatavoja Civilās aviācijas aģentūra, izmantojot EASA ziņošanas mehānismu, kas paredz kompetentajām uzraudzības iestādēm izskatīt un pārbaudīt ANSP sniegtās atbildes drošuma mērķu sasniegšanas progresam. Pēc ANSP sniegto atbilžu pārbaudes un Civilās aviācijas aģentūras lēmuma par sniegto atbilžu atbilstības, ziņojums ikgadēji tiek iesniegts Eiropas Komisijas Darbības izvērtēšanas iestādei (Performance Review Body) līdz katra gada 1.jūnijam.

¹ <https://www.icao.int/nacc/documents/meetings/2014/sspsmsant/annex19.pdf>

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02018R1139-20210725>

³ <https://www.easa.europa.eu/en/document-library/general-publications/european-plan-aviation-safety-epas-2023-2025>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32015D0347>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02019R0317-20211116>

1. Ievads

Čikāgas konvencijas 19.pielikums nosaka, ka katras ICAO dalībvalsts pienākums ir izveidot Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmu (*state safety programme - SSP*), kas kalpo kā pārvaldības sistēma, lai noteiktu un pārvaldītu lidojumu drošumu valstī. Gaisa kuģu lidojumu drošuma programma tiek īstenota atbilstoši konkrētās dalībvalsts aviācijas nozares apmēram un sarežģītības pakāpei, un ir izstrādāta ar mērķi, lai nodrošinātu valstī noteikto pieņemamo lidojumu drošuma līmeni, tādējādi demonstrējot Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas un aviācijas pakalpojumu sniedzēju gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldības sistēmas (*SMS*) funkcionalitāti. Prasības attiecībā uz Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas jautājumiem Eiropas Savienības līmenī iekļautas Regulā Nr.2018/1139 un tās īstenošanas noteikumos.

Atbilstoši ICAO standartiem un rekomendētajai praksei katrai Čikāgas konvencijas dalībvalstij jānosaka un jābūt spējīgai realizēt pieņemamu lidojumu drošuma līmeni valstī, kas tiek noteikts un uzturēts balstoties uz Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas pamatnostādņem. Pieņemamā lidojumu drošuma līmeņa koncepts papildina lidojumu drošuma pārvaldības pieeju, kas balstīta ne tikai uz aviācijas pakalpojumu sniedzēju atbilstību normatīvo aktu prasībām, bet arī uz civilās aviācijas darbības izpildes analīzi (*performance based approach*).

Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmā izmantota Čikāgas konvencijas 19.pielikumā noteiktā Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas struktūra:

- 1) lidojumu drošuma politika, mērķi un resursi;
- 2) lidojumu drošuma risku pārvaldība;
- 3) lidojumu drošuma nodrošināšana;
- 4) lidojumu drošuma veicināšana.

Gaisa kuģu lidojumu drošuma programma balstīta uz ICAO kritisko elementu koncepta pamata. Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas 3.sadaļa aptver ICAO kritiskos elementus CE-1, CE-2, CE-3 un CE-4, 4. un 6.sadaļā iekļauti kritiskie elementi CE-5 un CE-8, savukārt 5.sadaļā atspoguļoti kritiskie elementi CE-6 un CE-7.

2. Akronīmi un saīsinājumi

ADREP	ICAO nelaimes gadījumu un incidentu ziņošanas sistēma
ALoSP	Pieņemams drošuma snieguma līmenis
ANGIIB	Aviācijas nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanas birojs
AOC	gaisa kuģu ekspluatanta apliecība
ATO	apstiprināta mācību organizācija
CAMO	lidojumderīguma uzturēšanas vadības organizācija
CAO	Apvienotā lidojumderīguma organizācija
CAT	komerciāli gaisa pārvadājumi
DTO	deklarēta mācību organizācija
EASA	Eiropas Aviācijas drošības aģentūra
EASP	Eiropas aviācijas drošības programma
EPAS	Eiropas aviācijas drošības plāns
ECAC	Eiropas Civilās aviācijas konference
ECCAIRS	Eiropas Koordinācijas centra gaisa kuģu atgadījumu ziņošanas sistēma
EK	Eiropas Komisija
EUROCONTROL	Eiropas Aeronavigācijas drošības organizācija
FSTD	lidojumu simulācijas trenāžieris
GASP	Vispasaules aviācijas drošuma plāns
ICAO	Starptautiskā civilās aviācijas organizācija
ISO	Starptautiskā standartizācijas organizācija
JAA	Apvienotā aviācijas iestāde
JRC	Eiropas Komisijas kopīgais pētniecības centrs
NCC	nekomerčiāli gaisa pārvadājumi ar kompleksiem gaisa kuģiem ar dzinēju
NCO	nekomerčiāli gaisa pārvadājumi ar gaisa kuģiem, kas nav kompleksi gaisa kuģi, ar dzinēju
NMO	nacionāla mācību organizācija
SAFA/SACA	ārvalstu gaisa kuģa inspekcija
SMS	gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldības sistēma
SPAS	Valsts aviācijas drošuma plāns
SPI	drošuma snieguma rādītājs
SPO	specializētā ekspluatācija
SPT	drošuma snieguma mērķis
SSP	Valsts civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošuma programma
TNGIIB	Transporta nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanas birojs
LUC	Vieglo bezpilota gaisa kuģu sistēmu ekspluatanta sertifikāts

3. Lidojumu drošuma politika un mērķi

3.1 Tiesiskais regulējums lidojumu drošuma jomā

Kopš 1992.gada Latvija ir ICAO dalībvalsts un ievēro Čikāgas konvencijā noteiktos starptautiskos civilās aviācijas darbības pamatprincipus, standartus un ieteikumus, lai nodrošinātu lidojumu drošumu, drošību, efektivitāti un regularitāti ICAO dalībvalstīs. Saskaņā ar Čikāgas konvencijas 44.pantu ICAO mērķi un uzdevumi lidojumu drošuma jomā ir starptautisko gaisa satiksmes principu un metožu izstrāde un atbalsts starptautiskās gaisa transporta jomas plānošanai un attīstībai, lai:

- nodrošinātu drošu un uz attīstību vērstu starptautisko civilo aviāciju visā pasaulē;
- apmierinātu pasaules iedzīvotāju vajadzības pēc droša, regulāra, efektīva un ekonomiska gaisa transporta un;
- sekmētu starptautiskās gaisa satiksmes lidojumu drošumu un drošību.

Eiropas Savienības līmenī lidojumu drošumu regulē Eiropas Savienības normatīvie akti, kas Latvijai ir saistoši kopš Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai 2004.gadā. Regula Nr.2018/1139 ir ES aviācijas drošības sistēmas kodols. Tās mērķis ir panākt un saglabāt vienādi augstu civilās aviācijas drošības līmeni Eiropā, nosakot kopīgus noteikumus civilās aviācijas jomā. Lai īstenotu Regulu Nr.2018/1139, tika pieņemtas vairākas īstenošanas regulas. Eiropas Savienības pamatprasības aviācijas drošības un lidojumu drošuma jomā balstītas uz ICAO standartiem un rekomendēto praksi.

Lidojumu drošuma prasības, kas piemērojamas civilās aviācijas jomā Latvijas Republikas teritorijā un nav noteiktas Eiropas Savienības aviāciju regulējošos normatīvos aktos, iekļautas likumā „Par aviāciju”⁶ un Ministru kabineta noteikumos, kas izdoti uz likuma “Par aviāciju” pamata. Latvijas Republikas nacionālie normatīvie akti aviācijas jomā ir balstīti uz ICAO starptautiskajiem standartiem un rekomendēto praksi, kas ietverta Čikāgas konvencijas pielikumos. Civilās aviācijas aģentūra mājas lapas sadaļā Normatīvie akti ir pieejams saraksts ar Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem, tajā skaitā Ministru kabineta noteikumiem, kuri cita starpā nosaka prasības lidojumu drošuma jomā. Papildus jau iepriekš minētajām saistībām, Latvijas Republika ir apņēmusies pildīt savas saistības arī pret Eiropas aeronavigācijas drošības organizāciju (EUROCONTROL) un Eiropas civilās aviācijas konferenci (ECAC).

EUROCONTROL, kas dibināta 1960.gadā, koordinē un plāno gaisa satiksmes kontroli visā Eiropā. Veicot savas funkcijas, tā sadarbojas ar valsts institūcijām, aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem, civilās un militārās gaisa telpas izmantotājiem, lidostām un citām organizācijām. EUROCONTROL funkcijas nosedz visus *gate-to-gate* aeronavigācijas pakalpojumus, tajā skaitā stratēģisko un taktisko gaisa kuģu plūsmas vadību, gaisa satiksmes vadības dispečeru apmācību, gaisa telpas reģionālo kontroli un aeronavigācijas pakalpojumu sniegšanas maksas iekasēšanu. Latvija ir EUROCONTROL dalībvalsts kopš 2011.gada.

ECAC ir starpvaldību organizācija, kas veicina nepārtrauktu, drošu, efektīvu un ilgtspējīgu Eiropas gaisa transporta sistēmas attīstību, cenšoties saskaņot civilās aviācijas politiku un praksi starp tās dalībvalstīm, kā arī veicināt izpratni par politikas jautājumiem starp dalībvalstīm un citur pasaulē. ECAC stratēģiskās prioritātes ir civilās aviācijas drošība, lidojumu drošums un vide. Latvija ir ECAC dalībvalsts kopš 1993.gada.

Civilās aviācijas aģentūras mērķis lidojumu drošuma jomā ir nodrošināt Eiropas Savienības un ICAO prasību izpildi, tādējādi garantējot augstu lidojumu drošuma līmeni. To panāk sertificējot un uzraugot aviācijas nozarē iesaistīto personālu un organizācijas. Lai realizētu Civilās aviācijas aģentūras uzstādīto mērķi, Civilās aviācijas aģentūra seko līdzi gan Eiropas Savienības, gan ICAO lidojumu drošuma iniciatīvām.

⁶ <https://likumi.lv/doc.php?id=57659>

Lai nodrošinātu Latvijas Republikas civilās aviācijas darbības atbilstību ICAO standartiem un rekomendētajai praksei, Civilās aviācijas aģentūra uzraudzības funkciju veikšanai ir izstrādājusi iekšējās kvalitātes procedūras, tostarp iekšējās atbilstības uzraudzības un risku vadības procedūru. Civilās aviācijas aģentūra pēc informācijas par ICAO ierosinātajām izmaiņām Čikāgas konvencijas pielikumos saņemšanas koordinē Civilās aviācijas aģentūras un civilās aviācijas organizāciju (gaisa kuģu ekspluatanti, tehniskās apkopes organizācijas, mācību organizācijas, aeronavigācijas pakalpojumu sniedzēji un lidlauku ekspluatanti) darbības izvērtēšanu, tādējādi identificējot kopējās civilās aviācijas sistēmas darbības atbilstību ICAO ierosinātajām izmaiņām. Ja ICAO ierosinātajās izmaiņās Čikāgas konvencijas pielikumos tiek identificētas atšķirības no Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, Civilās aviācijas aģentūra rīkojas atbilstoši tās Pārvaldības sistēmas rokasgrāmatā noteiktajām procedūrām un, ja nepieciešams, ierosina veikt izmaiņas Latvijas Republikas normatīvajos aktos.

Attiecībā uz Čikāgas konvencijas 19.pielikuma otro izdevumu, kas stājās spēkā 2019.gada 7.novembrī, Latvija ir nosūtījusi ICAO atšķirību ziņojumu un sagatavojusi 19.pielikuma prasību ieviešanas plānu:

19.pielikuma prasības	Plānotais ieviešanas datums
3.3.2.1 c) apakšpunkts	<p>Komisijas 2019.gada 8.jūlija īstenošanas Regula (ES) 2019/1383, ar ko Regulu (ES) Nr. 1321/2014 groza un labo attiecībā uz drošības pārvaldības sistēmām lidojumderīguma uzturēšanas vadības organizācijās un atvieglojumiem vispārējās nozīmes aviācijas gaisa kuģiem attiecībā uz tehnisko apkopi un lidojumderīguma uzturēšanas vadību⁷ (turpmāk – Regula Nr.2019/1383)</p> <p>Regulu piemērota no 2020.gada 20.februārim ar pārejas periodu līdz 2021.gada 20.augustam.</p> <p>Komisijas 2021.gada 8.novembra īstenošanas Regula 2021/1963 ar ko Regulu (ES) Nr. 1321/2014 groza attiecībā uz drošības pārvaldības sistēmām tehniskās apkopes organizācijās, kā arī labo minēto regulu⁸ (turpmāk - Regula Nr.2021/1963).</p> <p>Regula tiek piemērota no 2022.gada 2.decembra ar pārejas periodu līdz 2024.gada 2.decembrim.</p>
3.3.2.1 d) apakšpunkts	<p>Komisijas 2021.gada 10.decembra Deleģētā Regula (ES) 2022/201, ar ko Regulu (ES) Nr.748/2012 groza attiecībā uz pārvaldības sistēmām un sistēmām ziņošanai par atgadījumiem, kuras jāizveido projektēšanas un ražošanas organizācijām, kā arī attiecībā uz procedūrām, kuras piemēro Aģentūra, un ar ko izdara minētās regulas labojumus⁹ (turpmāk – Regula Nr.2022/201).</p> <p>Regula tiek piemērota no 2023.gada 7.marta ar pārejas periodu līdz 2025.gada 7.martam.</p>
4.1.5 apakšpunkts	<p>Regula Nr.2019/1383 piemērota no 2020.gada 20.februārim ar pārejas periodu līdz 2021.gada 20.augustam.</p> <p>Regula Nr.2021/1963 piemērota no 2022.gada 2.decembra ar pārejas periodu līdz 2024.gada 2.decembrim.</p>
4.1.6 apakšpunkts	Regula Nr.2022/201 tiek piemērota no 2023.gada 7.marta ar pārejas periodu līdz 2025.gada 7.martam.
4.1.7 apakšpunkts	

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32019R1383>

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1963>

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32022R0201>

Civilās aviācijas aģentūra kā aktīva līdzdalībniece Eiropas un starptautiskās civilās aviācijas lidojumu drošuma uzraudzības un veicināšanas jomā aktīvi piedalās Eiropas aviācijas drošuma plāna apspriešanā. Civilās aviācijas aģentūras pārstāvji ir dažādu darba grupu un pasākumu dalībnieki lidojumu drošuma veicināšanā. Institūciju sadarbības shēma atspoguļota 1.pielikumā.

3.2 Lidojumu drošuma politikas paziņojums

Gaisa kuģu lidojumu drošuma politikas paziņojums (sk. 23.lpp) atspoguļo Latvijas Republikas apņemšanos pildīt saistības attiecībā uz valsts pārvaldību un izvirzīto mērķu sasniegšanu lidojumu drošuma jomā. Lidojumu drošuma politikas paziņojums sagatavots ņemot vērā ICAO dokumenta Nr.9859 vadlīnijas.

3.3 Pienākumi un atbildība lidojumu drošuma jomā

Čikāgas konvencijas 19.pielikums nosaka, ka dalībvalstīm ir jāizstrādā Gaisa kuģu lidojumu drošuma programma, lai sasniegtu pieņemamu civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošuma līmeni. Vadlīnijas Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas izstrādei iekļautas ICAO dokumentā Nr.9859.

Eiropas Savienības dalībvalstis ir vienojušās kopīgi īstenot gaisa kuģu lidojumu drošuma pamatnostādnes, tādējādi nosakot, ka Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas izstrāde negulstas tikai uz dalībvalstu pleciem, bet ir atkarīga arī no Eiropas Savienības politikas un nostādnēm gaisa kuģu lidojumu drošuma jomā. Eiropas Savienības līmenī dalībvalstīm ir saistošs Eiropas aviācijas drošuma plāns. Latvija un citas Eiropas Savienības dalībvalstis ir iesaistījušās arī Vispasaules aviācijas drošuma plāna (GASP) izstrādē un apspriešanā.

1993.gada 1.septembrī ar Latvijas Republikas Satiksmes ministrijas pavēli Nr.220 valsts pārvaldes funkciju realizācijai civilajā aviācijā tika nodibināta Latvijas Civilās aviācijas administrācija. 2006.gada 1.janvārī Civilās aviācijas administrācija tika pārveidota par valsts aģentūru „Civilās aviācijas aģentūra”.

Saskaņā ar likuma „Par aviāciju” 6.pantu, civilās aviācijas perspektīvas attīstības programmu un koncepciju projektus Latvijā izstrādā Latvijas Republikas Satiksmes ministrijas Aviācijas departaments, savukārt Civilās aviācijas aģentūra, kas ir Satiksmes ministrijas pārraudzībā esoša iestāde:

- veic Latvijas Republikas gaisa telpas izmantošanas un civilās aviācijas darbības valsts uzraudzību, kā arī civilās aviācijas personāla un organizāciju sertificēšanu;
- izstrādā pasākumus gaisa kuģu lidojumu drošuma un civilās aviācijas drošības nodrošināšanai;
- sagatavo normatīvos aktus, kuri regulē civilās aviācijas darbību;
- likumā noteiktajā kārtībā izskata administratīvo pārkāpumu lietas par pārkāpumiem civilās aviācijas jomā un uzliek administratīvos sodus;
- izmeklē incidentus gadījumos, kad to neveic Transporta nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanas birojs.

Likuma “Par aviāciju” 6.³ pantā noteikts, ka Regulas Nr.2018/1139 7. pantā minētās Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas izstrādes un saskaņošanas kārtību nosaka Ministru kabinets. Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas īstenošanas pārvaldību un uzraudzību veic Civilās aviācijas aģentūra.

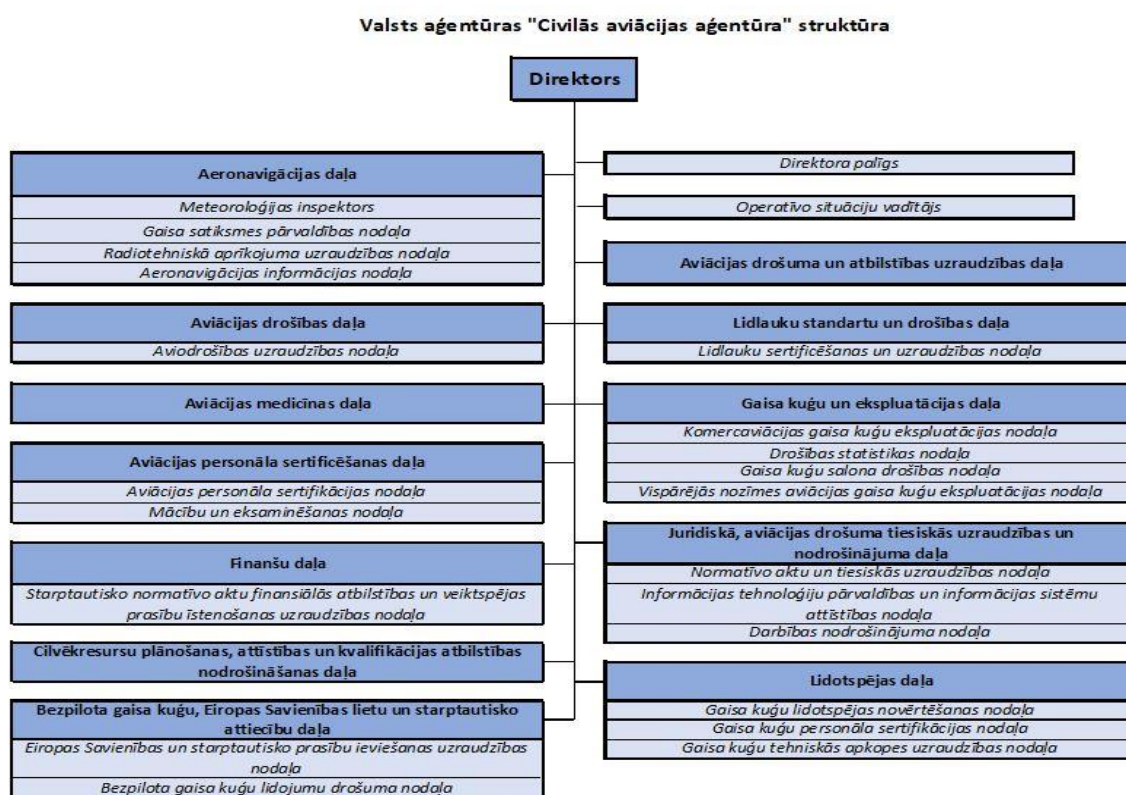
Ministru kabineta 2021.gada 16.novembra noteikumos Nr.755 “Noteikumi par Valsts civilās aviācijas gaisa kuģu lidojuma drošuma programmu”¹⁰ tiek noteikta kārtība, kādā izstrādā un saskaņo Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmu un tās pamatelementus, kā arī noteikts Valsts civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas pārvaldības grupas (turpmāk - pārvaldības grupa) sastāvs, tās sasaukšanas un lēmumu pieņemšanas kārtība. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.755

¹⁰ <https://likumi.lv/ta/id/327752-noteikumi-par-valsts-civilas-aviacijas-gaisa-kuģu-lidojumu-drosuma-programmu>

Satiksmes ministrija izveido un vada pārvaldības grupu. Pārvaldības grupas sastāvā iekļauj Satiksmes ministrijas, Civilās aviācijas aģentūras, Aizsardzības ministrijas, Iekšlietu ministrijas, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, Transporta nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanas biroja un Valsts robežsardzes deleģētus pārstāvjus.

Civilās aviācijas aģentūras struktūra ir atspoguļota 1.attēlā. Civilās aviācijas aģentūras direktora pakļautībā ir 12 strukturvienības, kas nodarbojas ar aeronavigācijas, aviācijas drošības, aviācijas medicīnas, aviācijas personāla sertificēšanas, Eiropas Savienības lietu, starptautisko attiecību, gaisa kuģu un bezpilota gaisa kuģu ekspluatācijas, lidlauku standartu un drošības, lidotspējas, finanšu, auditu un kvalitātes vadības, gaisa kuģu lidojumu drošuma tiesiskās uzraudzības, juridiskiem un personāla kvalifikācijas jautājumiem.

Civilās aviācijas aģentūras direktoru amatā ieceļ satiksmes ministrs. Civilās aviācijas aģentūras direktors atrodas tiešā satiksmes ministra pakļautībā.

1.attēls Valsts aģentūras „Civilās aviācijas aģentūra” struktūra

Atbildīgā persona par Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas izstrādi un tās regulāriem pārskatiem ir Civilās aviācijas aģentūras direktors.

Civilās aviācijas aģentūras pienākumos ietilpst Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas izstrāde, atbilstoši ICAO dokumenta Nr.9859 vadlīnijām un tās grozīšana vai papildināšana. Gaisa kuģu lidojumu drošuma programma tiek pārskatīta atkarībā no Eiropas aviācijas drošuma programmas vai ICAO dokumenta Nr.9859 izmaiņu un papildinājumu biežuma, kas attiecināmi uz tās dalībvalstīm. Gaisa kuģu drošuma programma tiek regulāri pārskatīta, lai pilnībā atspoguļotu visas izmaiņas, kas saistītas ar lidojumu drošumu Latvijā, kā arī ņemot vērā pārvaldības grupas sniegto informāciju. Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmu apstiprina Civilās aviācijas aģentūras direktors pēc projekta saskaņošanas pārvaldības grupas ietvaros. Savukārt Latvijas Republikas gaisa telpas izmantošanu koordinē un vada VAS „Latvijas gaisa satiksme”, kas atrodas Latvijas Republikas Satiksmes ministrijas pārraudzībā.

3.4 Aviācijas nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšana

Latvijas Republikā aviācijas nelaimes gadījumus un incidentus izmeklē Transporta nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanas birojs (turpmāk - TNGIIB). Ar 2005.gada 21.decembra Ministru kabineta rīkojumu Nr.822 tika izveidots Aviācijas nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanas birojs (ANGIIB), kas savu darbību Satiksmes ministrijas pārraudzībā sāka 2006.gada 1.janvārī. Sākot ar 2007.gada 1.jūliju Aviācijas nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanas birojs tika nosaukts par Transporta nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanas biroju. Šodien TNGIIB veic aviācijas nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanu, dzelzceļa avāriju izmeklēšanu, kā arī jūras negadījumu un incidentu izmeklēšanu.

TNGIIB ir funkcionāli neatkarīgs no visām Latvijas Republikas aviācijas institūcijām, kuras novērtē gaisa kuģu derīgumu lidojumiem, veic gaisa kuģu ekspluatantu sertifikāciju, organizē lidojumus, nodrošina gaisa kuģu tehnisko apkopi, novērtē personāla kvalifikāciju, organizē gaisa satiksmes vadību un lidostu darbību.

Saskaņā ar likuma "Par aviāciju" 6.panta trešās daļas nosacījumiem TNGIIB veic sekojošas funkcijas:

- izmeklē civilās aviācijas nelaimes gadījumus, nopietnus incidentus un, ja tas nepieciešams lidojumu drošības uzlabošanai, arī incidentus;
- izstrādā drošuma rekomendācijas civilās aviācijas nelaimes gadījumu, nopietnu incidentu un incidentu cēloņu novēršanai turpmākajā civilās aviācijas darbībā un kontrolē šo lidojumu drošuma rekomendāciju ievērošanu;
- ziņo Satiksmes ministrijai par Latvijas Republikas teritorijā un citās valstīs notikušajiem civilās aviācijas nelaimes gadījumiem, nopietniem incidentiem un incidentiem;
- ziņo Eiropas Parlamenta un Padomes 2010.gada 20.oktobra Regulu (ES) Nr.996/2010 par nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanu un novēršanu civilajā aviācijā un ar ko atceļ Direktīvu 94/56/EK¹¹ (turpmāk – Regula Nr.996/2010) 9. panta otrajā daļā minētajiem subjektiem par Latvijas Republikas teritorijā notikušajiem civilās aviācijas nelaimes gadījumiem un incidentiem.

Kārtību, kādā tiek veikta civilās aviācijas nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšana, nosaka Ministru kabineta 2011.gada 31.maija noteikumi Nr.423 "Civilās aviācijas nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanas kārtība"¹². Aviācijas nelaimes gadījumu, nopietnu incidentu un incidentu izmeklēšana tiek veikta saskaņā ar Čikāgas konvencijas 13.pielikumu un Regulu Nr.996/2010.

Civilās aviācijas nelaimes gadījumu, nopietnu incidentu un incidentu izmeklēšanas vienīgais nolūks ir novērst nelaimes gadījumu un incidentu atkārtosanos nākotnē. TNGIIB veiktās izmeklēšanas nav saistītas ar vainīgo vai kāda atbildības noteikšanu.

Lai uzlabotu lidojumu drošumu, izmeklēšanas birojs sniedz lidojumu drošuma rekomendācijas aviācijas institūcijām un ieinteresētajām personām Latvijas Republikā, kā arī attiecīgajām ārvalstu institūcijām.

3.5 Atbilstības nodrošināšanas politika

Lai nodrošinātu Latvijas Republikas teritorijā esošo aviācijas pakalpojumu sniedzēju atbilstību starptautiskajiem, Eiropas Savienības un Latvijas Republikas aviācijas nozari regulējošajiem normatīvajiem aktiem, Civilās aviācijas aģentūra katru gadu īsteno pakalpojumu sniedzēju darbības uzraudzības pasākumus saskaņā ar inspekciju un auditu plānu, kā arī atbilstoši likumā "Par aviāciju" noteiktajam, aizliedz darbību, kas saistīta ar Latvijas Republikas gaisa telpas izmantošanu vai civilās aviācijas gaisa kuģu, lidlauku un citu civilās aviācijas objektu un iekārtu ekspluatāciju, ja tiek pārkāpti šā likuma un citu uz tā pamata izdoto normatīvo aktu noteikumi, kā arī darbības, kas apdraud gaisa

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02010R0996-20180911>

¹² <https://likumi.lv/ta/id/232266-civilas-aviacijas-nelaimes-gadijumu-un-incidentu-izmeklesanas-kartiba>

kuģu lidojumu drošumu un izskata likumā noteiktajā kārtībā administratīvo pārkāpumu lietas par pārkāpumiem civilās aviācijas jomā un uzliek administratīvos sodus atbilstoši Administratīvās atbildības likumā noteiktajam. Administratīvās atbildības likums¹³ nosaka administratīvās atbildības pamatnoteikumus, administratīvā pārkāpuma procesa norisi, sodu izpildi un starptautisko sadarbību administratīvā pārkāpuma procesā, savukārt konkrēti sodi paredzēti nozaru likumos. Atbildība par pārkāpumiem civilās aviācijas jomā iekļauta likumā “Par aviāciju”.

Starptautisko, Eiropas Savienības, kā arī nacionālo normatīvo aktu pārkāpumu gadījumā Civilās aviācijas aģentūra var veikt tai uzticētās darbības - apturēt vai anulēt izsniegto apliecību, sertifikātu un citu dokumentu darbību gadījumos, kad tiek ietekmēts civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošums.

¹³ <https://likumi.lv/ta/id/303007-administrativas-atbildibas-likums>

4. Lidojumu drošuma risku pārvaldība sistēma

Lai realizētu gan kvalitātes, gan resursu ziņā efektīvu lidojumu drošuma risku pārvaldību, valsts veic ne vien tradicionālās reaktīvas darbības, t.i. nelaimes gadījumu izmeklēšanu, bet arī proaktīvas darbības.

Saskaņā ar Čikāgas konvencijas pielikumos un Regulas Nr.2018/1139 īstenošanas noteikumos noteiktajām prasībām, lidojumu drošuma risku pārvaldības sistēma (turpmāk - SMS) jāievieš un jāuztur:

- gaisa kuģu un bezpilota gaisa kuģu ekspluatantiem;
- tehniskās apkopes un lidojumderīguma uzturēšanas vadības organizācijām;
- gaisa kuģu lidojumu apkalpes locekļu apmācību sniedzējiem;
- aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem;
- lidlauku ekspluatantiem;
- virszemes pakalpojumu sniedzējiem;
- lidojumu simulācijas trenāžieru kvalifikācijas sertifikātu turētājiem;
- aviācijas medicīnas centriem.

Atbilstoši normatīvo aktu prasībām, Civilās aviācijas aģentūra:

- a) pieprasa no pakalpojumu sniedzējiem SMS ieviešanu;
- b) pārbauda vai pakalpojumu sniedzēju SMS ir pieņemama Civilās aviācijas aģentūrai;
- c) pārbauda un nodrošina, ka pakalpojumu sniedzēju SMS ir efektīva un vai apdraudējumu identificēšanas un risku vadības/mazināšanas procesi ir efektīvi.

Nemot vērā ICAO vadlīnijās noteikto, arī Civilās aviācijas aģentūra kā uzraudzības iestāde savā darbībā izmanto lidojumu drošuma pārvaldības principus, piemēram, izstrādājot aviācijas nozarei saistošus normatīvos aktus vai nosakot riska izvērtējumā balstītas prioritātes organizāciju uzraudzībā.

4.1 Vienošanās ar pakalpojumu sniedzējiem par lidojumu drošuma rādītājiem

Eiropas aviācijas drošuma plāns nosaka, ka lidojumu drošumu raksturojošie rādītāji un to raksturojošie lielumi ir katras dalībvalsts atbildība. EASA dalībvalstis, balstoties uz Eiropas Savienības līmenī noteiktiem lidojumu drošuma indikatoriem un mērķiem, nosaka valsts līmenī sasniedzamos lidojumu drošuma indikatorus un mērķus, kuri sastāv no sistēmiskā līmeņa, operacionālā līmeņa un Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas līmeņa. Latvijas Republikā par lidojumu drošuma izpildes rādītājiem un mērķiem, kas demonstrē kopējo lidojumu drošuma līmeni valstī, vienojas Civilās aviācijas aģentūra un pakalpojumu sniedzēji.

Pakalpojumu sniedzēju SMS atspoguļotajiem lidojumu drošuma izpildes indikatoriem (SPI) un mērķiem (SPT) jāatbilst valsts lidojumu drošuma pārvaldības sistēmā noteiktajiem lidojumu drošuma izpildes indikatoriem (SPI) un mērķiem (SPT). Valsts noteiktie SPI un SPT iekļauti Valsts aviācijas drošuma plānā.

Uzraudzību par valsts kopējo sniegumu lidojumu drošuma jomā veic EASA un ICAO, ņemot vērā ICAO 19.pielikumā noteiktās prasības.

4.2 Lidojumu drošuma pārvaldības sistēmas prasības pakalpojumu sniedzējiem

ICAO gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldības sistēmu definē kā sistemātisku pieeju gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldībai, tajā iekļaujot arī organizācijas struktūru, atbildību, pienākumus, politikas nostādnes un procedūras.

Pakalpojumu sniedzēju lidojumu drošuma pārvaldības sistēmas saturam un tās funkcionalitātei ir jābūt atbilstoši organizācijas lielumam un sarežģītībai, jābūt pieņemamai Civilās aviācijas aģentūrai un atbilstošam ICAO lidojumu drošuma pārvaldības pamatnostādņēm, kas ir:

- lidojumu drošuma apdraudējumu regulāra identificēšana;

- uzlabojumu īstenošana, kas nepieciešama, lai uzturētu lidojumu drošuma līmeni, par ko pakalpojumu sniedzēji vienojušies ar Civilās aviācijas aģentūru;
- lidojumu drošuma līmeņa pastāvīga uzraudzība un novērtēšana;
- nepārtraukta lidojumu drošuma pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošana.

Eiropas Savienības līmenī prasības SMS ieviešanai iekļautas gan Regulā Nr.2018/1139, gan tās īstenošanas noteikumos. Pakalpojumu sniedzējiem pirms SMS izstrādes un ieviešanas jāiepazīstas ar Eiropas Savienības līmeņa normatīvajiem aktiem un ICAO dokumentu Nr.9859, kur ir izklāstīti galvenie lidojumu drošuma jēdzieni, kas palīdz izprast gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldības sistēmas nozīmi pakalpojumu sniedzēju darbībā.

4.2.1 Gaisa kuģu un bezpilota gaisa kuģu ekspluatanti

Prasības gaisa kuģu ekspluatantiem attiecībā uz SMS noteiktas Komisijas 2012.gada 5.oktobra Regulā (ES) Nr.965/2012, ar ko nosaka tehniskās prasības un administratīvās procedūras saistībā ar gaisa kuģu ekspluatāciju atbilstīgi Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (EK) Nr.216/2008¹⁴ (turpmāk – Regula Nr.965/2012). Regulā Nr.965/2012 noteiktās prasības attiecas uz visiem gaisa kuģu ekspluatantiem, kuriem ir izdota gaisa kuģu ekspluatanta apliecība (AOC), un visiem gaisa kuģu ekspluatantiem, kuru pienākums ir deklarēt to darbības saskaņā ar Regulas Nr.965/2012 prasībām.

Latvijas Republikā sertificētie gaisa kuģu ekspluatanti veic darbības, lai pilnībā atbilstu ICAO un Eiropas savienības prasībām attiecībā uz gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldības sistēmu organizācijā, tostarp:

- vadošo darbinieku apņemšanos lidojumu drošuma vadības jomā;
- apdraudējumu identificēšanu;
- preventīvu risku novērtēšanu un mazināšanu;
- nepieciešamās personāla apmācības un kompetence;
- lidojumu drošuma veicināšanu;
- komunikāciju lidojumu drošuma jautājumos.

Regula Nr.965/2012 attiecas uz komerciāliem gaisa pārvadājumiem (CAT) ar lidmašīnām un helikopteriem, nekomerciāliem gaisa pārvadājumiem ar kompleksiem gaisa kuģiem ar dzinēju (NCC), nekomerciāliem gaisa pārvadājumiem ar gaisa kuģiem, kas nav kompleksi gaisa kuģi, ar dzinēju (NCO), specializētu ekspluatāciju (SPO). Ekspluatantiem, kuri iesaistīti komerciālos gaisa pārvadājumos (CAT) ar lidmašīnām un helikopteriem, nekomerciālos gaisa pārvadājumos ar kompleksiem gaisa kuģiem ar dzinēju (NCC), nekomerciālos gaisa pārvadājumos ar gaisa kuģiem, kas nav kompleksi gaisa kuģi, ar dzinēju (NCO) un specializētā ekspluatācijā (SPO), jāizveido un jāuztur SMS. Atkāpes no minētajām prasībām paredzētas vienīgi organizācijām, kas nav kompleksas.

Prasības attiecībā uz bezpilota gaisa kuģu ekspluatantu SMS ir iekļautas Komisijas 2019.gada 24.maija Īstenošanas regulā (ES) 2019/947 par bezpilota gaisa kuģu ekspluatācijas noteikumiem un procedūrām¹⁵ (turpmāk - Īstenošanas regula (ES) 2019/947). Īstenošanas regulā (ES) 2019/947 noteiktās prasības attiecas uz specifiskās kategorijas bezpilota gaisa kuģu ekspluatantiem, kuri ir vieglo bezpilota gaisa kuģu ekspluatanta sertifikāta (LUC) turētāji.

4.2.2 Tehniskās apkopes organizācijas

Attiecībā uz organizācijām, kas saistītas ar lidojumderīgumu, SMS prasības plānots ieviest pakāpeniski. Lidojumderīguma uzturēšanas vadības organizācijām (CAMO) SMS prasības iestrādātas regulas Nr.1321/2014 “CAMO daļā” (Vc. pielikums). Prasības projektēšanas un ražošanas organizācijām un tehniskās apkopes organizācijām plānots ieviest ar grozījumiem Regulā Nr.1321/2014 un Regulā Nr.748/2012, ieviešot SMS prasības:

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02012R0965-20231002>

¹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02019R0947-20220404>

- Part-21 attiecībā uz projektēšanas (J apakšsadaļa) un ražošanas (G apakšsadaļa) organizācijām;
- Part-145 attiecībā uz tehniskās apkopes organizācijām.

SMS prasības nav plānots ieviest Part-147 Tehniskās apkopes mācību organizācijām, taču SMS elementus plānots iekļaut Part-66 pamatzināšanu mācību programmā (RMT.0255).

SMS prasības nav ieviestas Part-CAO (Regulas Nr.1321/2014 Vd. pielikums), kas nosaka prasības kombinētajām lidojumderīguma organizācijām.

4.2.3 Gaisa kuģu lidojumu apkalpes locekļu apmācību sniedzēji, lidojumu simulācijas trenāžieru kvalifikācijas sertifikātu turētāji, aviācijas medicīnas centri

Prasības apstiprinātu mācību organizāciju (ATO), lidojumu simulācijas trenāžieru (FSTD) kvalifikācijas sertifikātu turētāju un aviācijas medicīnas centru (AeMC) gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldības sistēmai šobrīd ir noteiktas Komisijas 2011.gada 3.novembra Regulā (ES) Nr.1178/2011, ar ko nosaka tehniskās prasības un administratīvās procedūras attiecībā uz civilās aviācijas gaisa kuģa apkalpi atbilstīgi Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (EK) Nr.216/2008¹⁶ un tās grozījumos (turpmāk – Regula Nr.1178/2011).

Atkāpes no pamatprasībām SMS ieviešanai mācību organizācijām, kuras veic amatierpilota (LAPL), privātpilota (PPL), planiera pilota (SPL) un gaisa balona pilota (BPL) apliecību pretendentu un turētāju apmācības, paredzētas Regulas Nr.1178/2011 ORA.GEN.200 (c).

Prasības deklarētu mācību organizāciju (DTO) drošuma politikai noteiktas Regulas Nr.1178/2011 VIII pielikumā (DTO daļā).

Prasības nacionālo mācību organizāciju (NMO), kuras sagatavo lidojumu apkalpes locekļus amatierpilota apliecības vai tādas kvalifikācijas iegūšanai, kas dod tiesības veikt lidojumus ar regulas Nr. 2018/1139 I pielikumā minētajiem gaisa kuģiem, drošuma pārvaldības politikai noteiktas Ministru kabineta noteikumos Nr. 373 “Kārtība, kādā sertificē civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu apkalpes locekļu apmācību sniedzējus”, kas izdoti saskaņā ar likuma "Par aviāciju" 31. panta trešo daļu.

4.2.4 Gaisa satiksmes pakalpojumu sniedzēji

Gaisa satiksmes pakalpojumu sniedzējiem prasības gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldības sistēmai ir noteiktas Komisijas 2017.gada 1.marta Īstenošanas regulā (ES) 2017/373, ar ko nosaka kopīgas prasības gaisa satiksmes pārvaldības/aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem un citu gaisa satiksmes pārvaldības tīkla funkciju nodrošinātājiem un to uzraudzībai, ar ko atceļ Regulu (EK) Nr.482/2008, Īstenošanas regulas (ES) Nr.1034/2011, (ES) Nr.1035/2011 un (ES) 2016/1377 un groza Regulu (ES) Nr.677/2011¹⁷ (turpmāk – Regula Nr.2017/373). Ņemot vērā Regulas Nr.2017/373 prasības, Latvijas Republikā esošajiem aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem jābūt ieviestai SMS. Atbilstoši Regulas Nr.2017/373 prasībām, pakalpojumu sniedzējs drīkst izmantot un pielietot tikai tās procedūras un ieviest tās izmaiņas, kuras ir apstiprinājusi Civilās aviācijas aģentūra kā kompetentā iestāde.

Ņemot vērā faktu, ka Eiropas Savienība ir ieviesusi SMS prasības gaisa satiksmes pakalpojumu sniedzējiem un turpina darbu pie pārējo pakalpojumu sniedzēju SMS standartu izstrādes, tad noteikt prasības lidojumu drošuma pārvaldības sistēmai nacionālā līmenī nav plānots. Saskaņā ar ICAO dokumentā Nr.9870 “Rokasgrāmata neatļautas atrašanās uz skrejceļa novēršanai” noteikto, lidostās ir izveidotas lidlauku drošuma darba grupas, kuru sastāvā ir lidlauku, aeronavigācijas pakalpojumu sniedzēja un gaisa telpas izmantotāju pārstāvji. Civilās aviācijas aģentūra var piedalīties šajās sanāksmēs novērotāja statusā un veic skrejceļa izmantošanas drošuma monitoringu.

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02011R1178-20221030>

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02017R0373-20231005>

Lidojumu drošuma uzraudzības un Regulas Nr.2017/373 prasību īstenošanas ietvaros, Civilās aviācijas aģentūra ir apstiprinājusi VAS “Latvijas gaisa satiksme” Izmaiņu pārvaldības, Drošuma atbalsta novērtēšanas un Drošuma atgādījumu ziņošanas rokasgrāmatas, kuras ir VAS “Latvijas gaisa satiksme” Pārvaldības sistēmas daļa, nodrošinot drošu pakalpojumu sniegšanu Rīgas Lidojumu informācijas rajonā (turpmāk – Rīgas LIR). Rīgas LIR sastāv no Latvijas Republikas suverēnās gaisa telpas un ICAO deleģētās gaisa telpas virs neitrālajiem ūdeņiem.

Attiecībā uz Latvijas Republikas gaisa telpu, kur tiek sniegti VAS “Latvijas gaisa satiksme” gaisa satiksmes vadības pakalpojumi un ir pieejama uzticama statistika par gaisa kuģu kustību, Civilās aviācijas aģentūra ir apstiprinājusi VAS “Latvijas gaisa satiksme” kvantitatīvo drošuma līmeni $1,55 \times 10^{-9}$ aviācijas negadījumu ar pilnu ATM/ANS ieguldījumu uz 1 (vienu) lidojumu stundu visā Rīgas lidojumu informācijas rajona kontrolējamā gaisa telpā. Kvantitatīvā drošuma līmeņa uzturēšana tiek uzraudzīta pastāvīgi, ņemot vērā atsevišķu gaisa satiksmes pārvaldības sistēmu funkcionālo sistēmu darbību, un par šī monitoringa progresu informācija tiek sniegta Civilās aviācijas aģentūrā. Civilās aviācijas aģentūra uzrauga aeronavigācijas pakalpojumu sniedzēju lidojumu drošuma pārvaldības procesus ikgadējās auditu un inspekciju programmas ietvaros.

Prasības attiecībā uz gaisa satiksmes vadības dispečeru apmācību sniedzēju SMS iekļautas Komisijas 2015.gada 20.februāra Regulā (ES) Nr.2015/340, ar ko nosaka tehniskās prasības un administratīvās procedūras saistībā ar gaisa satiksmes vadības dispečeru licencēm un sertifikātiem atbilstīgi Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (EK) Nr.216/2008, groza Komisijas Īstenošanas regulu (ES) Nr.923/2012 un atceļ Komisijas Regulu (ES) Nr.805/2011¹⁸.

4.2.5 Lidlauku ekspluatanti

Lidlauku ekspluatantiem Latvijas Republikas teritorijā lidlauku sertifikācijai tiek piemēroti Ministru kabineta 2006.gada 1.augusta noteikumi Nr.635 “Noteikumi par civilās aviācijas lidlauku izveidošanu, sertifikāciju un ekspluatāciju”¹⁹ un Eiropas Komisijas 2014.gada 12.februāra Regula (ES) Nr.139/2014, ar ko nosaka prasības un administratīvās procedūras saistībā ar lidlaukiem atbilstīgi Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (EK) Nr.216/2008, kur noteikts, ka sertificējamu lidlauku ekspluatantiem ir jāievieš un jāuztur pārvaldības sistēma, kas ietver arī SMS elementus.

4.3.Lidojumu drošuma pārvaldība

Saskaņā ar Eiropas aviācijas drošuma programmas rokasgrāmatu EASA ir nolēmusi Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmu Eiropā ieviest, izmantojot Deminga ciklu – PLĀNO-DARI-PĀRBAUDI-RĪKOJIES (PLAN-DO-CHECK-ACT), kur katrs no cikliem dod nepārtrauktu ieguldījumu gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas uzlabošanā.

EASA izstrādātā shēma paredz, ka PLĀNO posmā, kurā tiek identificēts lidojumu drošuma apdraudējums valstī, dalībvalstu atbildīgās iestādes:

- vāc un apkopo lidojumu drošuma informāciju (nelaiemes gadījumi, incidenti, brīvprātīgie ziņojumi, inspekciju rezultāti utt.);
- izstrādā sistemātisku metodi apdraudējumu identificēšanai;
- identificē jaunus iespējamus apdraudējumus (piemēram, klimata izmaiņas);
- veic riska izvērtējumu, lai noteiktu prioritātes;
- izstrādā otrā līmeņa (*2nd Tier*) augsta riska indikatorus pamata drošuma jomu uzraudzīšanai;
- izstrādā turpmākās darbības mērķus, ņemot vērā pieejamos resursus.

Savukārt DARI fāze sastāv no darbībām, kuras valsts un tās uzraudzībā esošās civilās aviācijas organizācijas veic, lai pārvaldītu gaisa kuģu lidojumu drošumu atbilstoši savai darbības specifikai.

¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02015R0340-20231107>

¹⁹ <https://likumi.lv/doc.php?id=142137>

DARI fāze sastāv no pamatfunkcijām, kas ir:

- normatīvo aktu izstrāde jomās, uz kurām neattiecas Regula Nr.2018/1139;
- uzraudzība gaisa kuģu lidotspējas, ekspluatācijas, aeronavigācijas un lidlauku jomā;
- gaisa kuģu lidojumu drošuma veicināšana, kas ietver aviācijas nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanu un datu analīzi, informācijas par gaisa kuģu lidojumu drošuma izplatīšanu un zinātnisko darbu izstrādi jomās, kas aktuālas Latvijas Republikas aviācijas nozarei.

PĀRBAUDI posmā valsts veic nepieciešamās darbības, lai pārbaudītu Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas funkcionalitāti un efektivitāti praksē. Šis posms ietver arī darbu ar speciāli atlasītiem gaisa kuģu lidojumu drošuma rādītājiem, kas ilustrē gaisa kuģu lidojumu drošuma uzlabošanu vai pasliktināšanos konkrētās jomās, piemēram, nobraukšana no skrejceļa, kontroles zaudēšana gaisā, gaisa telpas pārkāpšana utt. Šajā posmā valsts pārbauda savu sniegumu konkrētā laika posmā atbilstoši savam gaisa kuģu lidojumu drošuma plānam.

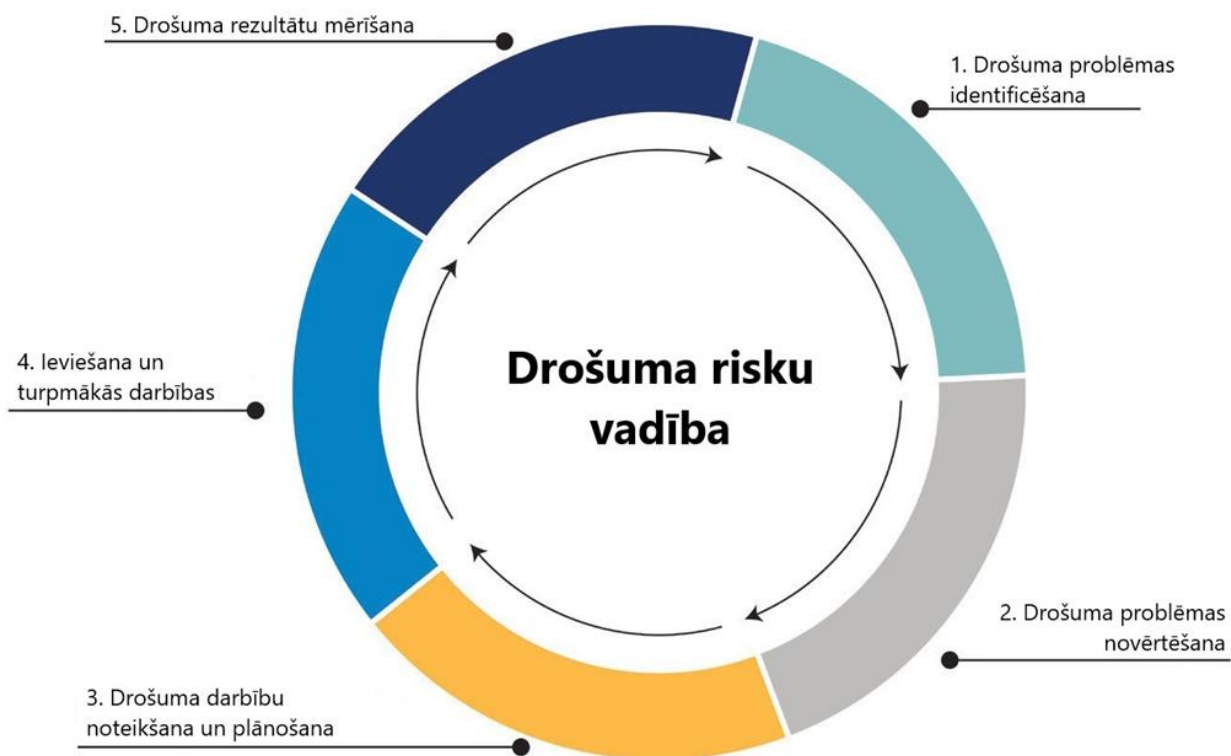
PĀRBAUDI posmā valsts:

- pārbauda gan atbildīgo iestāžu, gan civilās aviācijas organizāciju darbību atbilstību Latvijas Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmai un tās plānā izvirzītajiem mērķiem;
- iesaistās EASP aktualizēšanā.

RĪKOJIES fāzē valsts realizē darbības, lai novērstu nepilnības Latvijas civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošuma plāna izpildē. Lēmums par nepieciešamajām darbībām tiek balstīts uz civilās aviācijas uzraudzības procesā (PĀRBAUDI) iegūto datu analīzi, kā arī uz informāciju un ziņojumiem, kas iegūti no civilās aviācijas darbībām DARI posmā.

RĪKOJIES posmā valsts:

- ierosina un realizē darbības, lai pilnveidotu Latvijas Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmu;
- reaģē uz Gaisa kuģu lidojumu drošuma programmas funkcionalitātes analīzes rezultātiem.

2.attēls Izvērstā Deminga cikls

4.4. Apdraudējumu identificēšana un lidojumu drošuma risku vadība

Apdraudējumu un aktuālo problēmjaudājumu identifikācijai ir viena no svarīgākajām lomām valsts lidojumu drošuma pārvaldībā. Lai efektīvi identificētu iespējamus apdraudējumus, jāapkopo visi iespējamie informācijas avoti. Ar lidojumu drošuma informācijas avotiem galvenokārt saprot civilās aviācijas obligāto un brīvprātīgo atgadījumu ziņojumu sistēmu, lidojumu datu analīzi (organizāciju sniegto drošuma informāciju – pārskatus, lidojumu drošuma izmeklēšanas rezultātus, biļetenus), uzraudzības inspekciju un auditu analīzi, ārvalstu gaisa kuģu inspekciju (*Safety Assessment of Foreign Aircraft – SAFA/SACA*) rezultātu analīzi, mācību eksāmenu rezultātu analīzi. Par drošuma informāciju var uzskatīt arī no citām valstīm saņemto informāciju un Eiropas aviācijas drošības plānā izvirzītos mērķus lidojumu drošuma uzlabošanai.

Lidojumu drošuma risku vadības principi pakalpojumu sniedzējiem un valsts institūcijām neatšķiras - to galvenais mērķis ir identificēt apdraudējumus un mazināt to potenciālās sekas. Kad tas nepieciešams, tiek piemēroti kontroles pasākumi, lai novērstu apdraudējumu vai samazinātu riska līmeni līdz pieņemamam līmenim. Kā piemēru šādām aktivitātēm var minēt lidotspējas direktīvu izdošanu, sertifikācijas standartu maiņu, izmaiņas normatīvajos aktos, lidojumu drošuma politikas izmaiņas, lidojumu drošuma veicināšanas programmu sagatavošanu, drošuma semināru un darba grupu organizēšanu u.tml. Lidojumu drošuma risku vadības mērķis ir nodrošināt risku kontroli un ALoSP ievērošanu.

Apdraudējumu identificēšanai izmanto gan reaktīvas, gan proaktīvas metodes, kas var izrietēt gan no atgadījumu ziņojumos sniegtās informācijas, gan no uzraudzības pasākumiem, gan ikdienas uzraudzības gaitā pamanītās lidojumu drošuma līmeņa pasliktināšanas (statistikas analīze). Jāņem vērā, ka apdraudējumi pastāv visos aviācijas sistēmas līmeņos. Nelaiemes gadījumi un incidenti notiek, kad apdraudējumi sastopas ar palaidējmehānismiem, kas nozīmē, ka apdraudējumi ir laikus jāidentificē un jānovērš.

Efektīvu apdraudējumu identificēšanas procesu nodrošina:

- a) izveidojot pieeju drošuma informācijai;
- b) izveidojot drošuma analīzes komandu ar atbilstošām analītiskām spējām, pieredzi attiecīgajā aviācijas jomā, atbilstošu apmācību un pieredzi apdraudējumu identificēšanas paņēmienos;
- c) piešķirot resursus nepieciešamo darbību veikšanai.

Apdraudējuma identificēšanu veic uzsākot jebkuru jaunu darbību (sistēmas izstrāde), mainot esošās darbības (sistēmas izmaiņas), kā arī pastāvīgas uzraudzības ietvaros, piemēram, datu monitoringa analīzes rezultātā, ja novērojama apdraudējumu apjoma palielināšanās.

Lidojumu drošuma risku novērtēšanu un kontroli veic tā, lai uzlabotu visu aviācijas sistēmu kopumā. Riska novērtēšanas modelēšana var tikt veikta dažādos veidos, izvēloties efektīvāko veidu konkrētajā vidē un neizraisot jaunus apdraudējumus.

Civilās aviācijas aģentūra izveido, dokumentē un rekomendē drošuma risku mazināšanas/risku kontroles stratēģijas, piemēram, veic steidzamas darbības attiecībā uz pakalpojuma sniedzējiem, iniciē izmaiņas normatīvajos aktos, izdod administratīvos aktus, izplata paziņojumus, materiālus, organizē informācijas kampaņas utt. Piedāvātie lidojumu drošuma risku kontroles pasākumi tiek izvērtēti - ideālā gadījumā jābūt saprātīgiem izmaksu ziņā, viegli un ātri veicamiem, efektīviem un tie nedrīkst ieviest sistēmā nevēlamas blaknes. Piedāvāto pasākumu efektivitāti jāizvērtē, lai pārlicinātos, ka tie sniedz gaidītos rezultātus.

5. Lidojumu drošuma nodrošināšana

5.1 Lidojumu drošuma sistēmas uzraudzība

Civilās aviācijas aģentūras darbības atbilstību iekšējām procedūrām un starptautiskajiem, tajā skaitā Eiropas Savienības normatīvajiem aktiem, uzrauga Civilās aviācijas aģentūras Aviācijas drošuma un atbilstības uzraudzības daļa, kura rūpējas, lai iekšējie procesi atbilstu LVS EN ISO 9001:2015 prasībām. 2006.gada 6.oktobrī Civilās aviācijas aģentūra saņēma pirmo LVS EN ISO 9001:2008 sertifikātu, kas apliecina, ka Civilās aviācijas aģentūras vadības sistēma ir sakārtota un starptautiski atzīta, tādējādi ļaujot Civilās aviācijas aģentūrai novērtēt savu iekšējo procesu sakārtotību un atbilstību ISO standartam. 2018.gadā Civilās aviācijas aģentūras kvalitātes vadības sistēma tika pārsertificēta atbilstoši LVS EN ISO 9001:2015 standarta prasībām, saskaņā ar kuru iestādei nepieciešama risku vadības procedūra. Sertifikāts tiek izdots uz trīs gadiem un pēdējā pārsertificēšana veikta 2021. gada 6. jūlijā, kas apliecina, ka iestāde ir strādājusi efektīvi, lai attīstītu, uzturētu un pilnveidotu pārvaldības sistēmu un to, ka aviācijas industrijas prasības un normatīvo aktu prasības tiek saprastas un ievērotas, bet pakalpojumu atbilstību prasībām ietekmējošie riski un iespējas identificētas un vadītas.

Civilās aviācijas aģentūras Iekšējās atbilstības uzraudzības un risku vadības procedūrā ir noteikts, ka visi identificētie Civilās aviācijas aģentūras vadības un darbības procesi tiek auditēti vismaz reizi 2 gadu periodā, bet atbalsta procesi tiek auditēti vismaz reizi 3 gadu periodā. Tas nodrošina vienmērīgu iekšējo auditu sadalījumu šajā laika posmā.

Aeronavigācijas darbības uzlabošanas plāna ietvaros, Civilās aviācijas aģentūra ik gadu pārskata aeronavigācijas pakalpojumu veikto pašnovērtējumu taisnīguma kultūras (*Just culture*) ieviešanā, drošuma pārvaldības sistēmas efektivitātes un riska analīzes rīka pielietošanā, kā arī sastāda valsts līmeņa uzraudzības iestādes ziņojumu attiecīgajos aspektos, kas tiek nosūtīts EASA aeronavigācijas darbības uzlabošanas plāna ieviešanas uzraudzības ietvaros. Apkopotu ziņojumu par gaisa kuģu lidojuma drošuma mērķu, un citu mērķu gaisa telpas elastīgas izmantošanas, gaisa satiksmes plūsmas un ekonomiskajos jautājumos ik gadu iesniedz Eiropas Komisijai uzraudzības procesa ietvaros.

Latvijā regulāri norisinās arī starptautiskā ICAO uzraudzība, kuras laikā tiek pārbaudīta Latvijas spēja īstenot ICAO pamatprasības gaisa kuģu lidojumu drošuma jomā. Civilās aviācijas aģentūras uzraudzību Eiropas līmenī veic EASA saskaņā ar Komisijas 2013.gada 28. jūnija Īstenošanas regulas (ES) Nr.628/2013, par darba metodēm, ar kādām Eiropas Aviācijas drošības aģentūra veic standartizācijas inspekcijas un pārrauga Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 216/2008 piemērošanu, un par Komisijas Regulas (EK) Nr.736/2006 atcelšanu²⁰ prasībām. Saskaņā ar minēto regulu tiek apkopots “Nepārtrauktas uzraudzības ziņojums” (*Continuous Monitoring Report*), kurā tiek novērtēta kompetentās iestādes t.i. Civilās aviācijas aģentūras spēja pildīt tai uzticētās drošības uzraudzības funkcijas un uzdevumus, kur kā viens no rādītājiem, kas tiek ņemts vērā, ir aviācijas nozares lielums un sarežģītība un tam atvēlēto darbinieku un finanšu resursi uzraudzībai. EASA, vadīdamās pēc pastāvīgās pārraudzības principa, ko tā īsteno, ņemot vērā augstāk minēto “Nepārtrauktas uzraudzības ziņojumu”, pielāgo inspekciju programmu, lai tā atspoguļotu gan drošības rādītāju uzlabojumus, gan to pasliktināšanos dalībvalstīs.

Transporta attīstības pamatnostādņu 2021. – 2027.gadam²¹, kas apstiprinātas ar Ministru kabineta 2021.gada 21.oktobra rīkojumu Nr.710, 4. politikas rezultātā (4.PR) “Paaugstināta transporta drošība un drošums” ir iekļauts rezultatīvais rādītājs “Gaisa kuģu lidojumu drošuma līmenis nav zemāks par vidējo Eiropas līmeni” līdz 2027.gadam ir noteikts ≥ 95 punkti. Šis rezultatīvais rādītājs tiek iekļauts iepriekš minētajā “Nepārtrauktas uzraudzības ziņojums”.

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0628>

²¹ <https://likumi.lv/ta/id/327053-par-transporta-attistibas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>

5.2 Pieņemamais lidojumu drošuma izpildes līmenis (ALoSP)

Šobrīd Eiropas Savienības valstīm normatīvo aktu ietvaros ir sarežģīti veikt pakalpojumu sniedzēju un pašu valstu drošuma izpildes indikatoru (SPI) salīdzinošu novērtēšanu, jo trūkst šādu reģiona vai starptautisko indikatoru, kas ļautu noteikt adekvātu mērķi lidojumu drošuma līmenim valstī (SPT). Šī iemesla dēļ lidojumu drošuma stāvokļa novērtēšana pārsvarā ir uzticēta pakalpojumu sniedzējiem, kuru SPI/SPT tiek saskaņoti ar Civilās aviācijas aģentūru, kura veic uzraudzības programmā noteiktās darbības, lai kontrolētu SMS efektivitāti.

Neskatoties uz to, Latvijā tiek mērīti par prioritārajiem lidojumu drošuma rādītājiem uzskatītie SPI, kas iekļauti EPAS, ko izstrādājusi EASA, konsultējoties ar ES dalībvalstīm. Šie SPI ietver zemāk minētos nevēlamos notikumus un to priekšvēstnešus, kas pie šiem notikumiem var novest:

1. Komerccaviācijā (lidmašīnas) – lidmašīnas neparasts stāvoklis (LOC-I), drošums uz skrejceļa (RI/RE), satuvināšanās gaisā (MAC), drošums uz zemes (*Ground safety*, RAMP), Kontrolēta lidojuma sadursme ar zemi vai kontrolēts lidojums zemes virzienā (CFIT), gaisa kuģa vide;
2. Helikopteru ekspluatācijā – helikoptera neparasts stāvoklis (LOC-I), kā arī sadursmes draudi ar zemi un objektiem;
3. Vispārējās nozīmes aviācijā – kontroles saglabāšana, laikapstākļu ietekme, sadursmju gaisā novēršana, lidojuma vadīšana.

Informācija par SPI/SPT atrodama Valsts aviācijas drošuma plānā. Šo mērķu sasniegšanai nepieciešama pakalpojumu sniedzēju un Civilās aviācijas aģentūras sadarbība un darbību koordinēšana.

6. Lidojumu drošuma veicināšana

6.1 Apmācība, saziņa un lidojumu drošuma informācijas izplatīšana

6.1.1 Apmācība Civilās aviācijas aģentūrā

Civilās aviācijas aģentūrai ilgtermiņā jānodrošina augsts lidojumu drošuma līmenis un civilās aviācijas drošība, ievērojot starptautiskās prasības. Lai to nodrošinātu, tad Civilās aviācijas aģentūrai nepieciešams augsti profesionāls personāls.

Civilās aviācijas aģentūras darbinieki uzsākot darbu, piedalās apmācībās atbilstoši sākotnējās apmācības plānā iekļautajiem pasākumiem, kā arī, turpinot darbu Civilās aviācijas aģentūrā, lai uzturētu savu kvalifikāciju, apmeklējot kursus, seminārus utt. atbilstoši Civilās aviācijas aģentūras ikgadējā Kvalifikācijas plānā iekļautajiem pasākumiem.

Katra darbinieka dalība kvalifikācijas celšanas vai uzturēšanas mācībās tiek dokumentēta saskaņā ar Civilās aviācijas aģentūras iekšējām procedūrām.

Mācības gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldības jomā ir Civilās aviācijas aģentūras darbinieka kvalifikācijas plāna sastāvdaļa, kuras ietvaros Civilās aviācijas aģentūras darbinieki apmeklējot ICAO, JAA un citu apmācību sniedzēju organizētas mācības.

6.1.2 Saziņa un informācijas izplatīšana Civilās aviācijas aģentūrā

Saziņa un informācijas izplatīšana lidojumu drošuma jomā Civilās aviācijas aģentūrā ir cieši saistīta ar obligāto un brīvprātīgo ziņošanu. Civilās aviācijas aģentūrā tiek organizētas sanāksmes, kurās piedalās Civilās aviācijas aģentūras daļu atbildīgie darbinieki, kas izskata caur obligāto un brīvprātīgo ziņošanu saņemtos atgadījumus un analizē to ietekmi uz gaisa kuģu lidojumu drošumu.

Saņemot ārvalstu vai Latvijas Republikas Transporta nelaimes gadījumu incidentu izmeklēšanas biroju aviācijas gala ziņojumus, Civilās aviācijas aģentūra reģistrē rekomendācijas un kontrolē to ieviešanu praksē. Pēc rekomendāciju saņemšanas no gaisa transporta nelaimes gadījumu izmeklēšanas birojiem (ārvalstu vai Latvijas Republikas) Civilās aviācijas aģentūra veic rekomendāciju analīzi un izvērtē to pielietojumu civilās aviācijas organizāciju vai Civilās aviācijas aģentūras darbībā.

Civilās aviācijas aģentūra regulāri seko līdzi dažādu gaisa kuģu un to daļu ražotāju un civilās aviācijas atbildīgo institūciju jaunākajiem drošības informācijas biļeteniem. Biļetenu rekomendāciju ieviešana praksē tiek kontrolēta saskaņā ar Civilās aviācijas aģentūras izstrādātajām darbības procedūrām.

6.2 Apmācība, saziņa un lidojumu drošuma informācijas izplatīšana ārpus Civilās aviācijas aģentūras

6.2.1 Apmācība ārpus Civilās aviācijas aģentūras

Lai veicinātu Latvijas Republikas teritorijā esošo aviācijas pakalpojumu sniedzēju izpratni par lidojumu drošuma pārvaldības sistēmu kopumā un tās komponentēm atsevišķi, Civilās aviācijas aģentūra sadarbībā ar ICAO un JAA mācību organizāciju ir organizējusi mācības par SMS jautājumiem, kurās piedalījās gan Civilās aviācijas aģentūras pārstāvji, gan pakalpojumu sniedzēju pārstāvji. Šādā veidā Civilās aviācijas aģentūras un industrijas pārstāvjiem tika nodrošināta kopēja vīzija par lidojumu drošuma jomā sasniedzamo valsts un pakalpojumu sniedzēju līmeni.

6.2.2 Saziņa un lidojumu drošuma informācijas izplatīšana ārpus Civilās aviācijas aģentūras

Civilās aviācijas aģentūra katru gadu publicē lidojumu drošuma pārskatu, kas tiek sagatavots pamatojoties uz 2015.gada 3.novembra Ministru kabineta noteikumu Nr.634 "Ziņošanas kārtība par atgadījumiem civilajā aviācijā" 9.punkta prasībām, ar mērķi informēt sabiedrību par civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošuma līmeni Latvijā. Pārskatā apkopotā veidā ir publicēta informācija no

Latvijas ziņošanas sistēmas ietvaros ziņotajiem atgadījumiem un, analizējot tos, tiek noteikti apdraudējumi, lidojumu drošuma izpildes rādītāji, nozīmīgo faktoru saraksts, kā arī Civilās aviācijas aģentūras darbību efektivitāte lidojumu drošuma uzraudzības jomā. Drošības pārskats atrodams Civilās aviācijas aģentūras mājas lapā: <https://www.caa.gov.lv/lv/drosibas-parskati>.

Civilās aviācijas aģentūra katru gadu organizē vispārējās nozīmes aviācijas lidojumu instruktoru kvalifikācijas celšanas semināru, kurā instruktoru uzmanība tiek vērsta uz aktuālām vispārējās nozīmes aviācijas lidojumu drošuma tēmām un jauninājumiem tiesību aktos. Komercaviācijas organizācijām Civilās aviācijas aģentūra pēc nepieciešamības rīko sanāksmes par aktuāliem jautājumiem lidojumu drošuma jomā un izmaiņām tiesību aktos.

Rekomendējošos un ieteikumu materiālus Civilās aviācijas aģentūra iekļauj Gaisa kuģu ekspluatācijas daļas komunikācijas dokumentos (AOD COM), kuros skaidro gaisa kuģu ekspluatantiem piemērojamajos normatīvos aktus un to izpildi.

6.2.3 Lidojumu drošuma datu aprīte

Viens no Latvijas lidojumu drošuma pārvaldības sistēmas pamatelementiem ir ziņošanas par atgadījumiem civilajā aviācijā sistēma, kura izveidota balstoties uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 3.aprīļa Regulā (ES) Nr.376/2014 par ziņošanu, analīzi un turpmākajiem pasākumiem attiecībā uz atgadījumiem civilajā aviācijā un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr.996/2010 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/42/EK, Komisijas Regulas (EK) Nr.1321/2007 un (EK) Nr.1330/2007²² (turpmāk – Regula Nr.376/2014) noteiktajām prasībām.

ECCAIRS datu bāzē iekļautā informācija kalpo tikai lidojumu drošuma uzlabošanai, pienācīgi aizsargā ziņotāju un citas ziņojumos par atgadījumu minētās personas, lai garantētu lidojumu drošuma informācijas pastāvīgu pieejamību.

Informācijas par atgadījumiem civilajā aviācijā apkopošanas, glabāšanas, aizsardzības un izplatīšanas prasības noteiktas Regulā Nr.376/2014 un Ministru kabineta 2015.gada 3.novembra noteikumos Nr.634 “Ziņošanas kārtība par atgadījumiem civilajā aviācijā”²³. Obligāti ziņojamo atgadījumu saraksts atrodams Komisijas 2015.gada 29.jūnija Īstenošanas regulā (ES) 2015/1018, ar ko nosaka sarakstu, kurā klasificēti atgadījumi civilajā aviācijā, par kuriem obligāti jāziņo saskaņā ar Regulu (ES) Nr.376/2014²⁴.

Visi saņemtie ziņojumi par atgadījumiem tiek reģistrēti ECCAIRS datu bāzē, kura Civilās aviācijas aģentūrā tiek uzturēta un izmantota kopš 2006.gada maija. ECCAIRS datu bāzē ir reģistrēti gan brīvprātīgi, gan obligāti ziņojumi par atgadījumiem: incidentiem, nopietniem incidentiem un aviācijas nelaimes gadījumiem. Kopš 2008.gada 19.jūnija dati no nacionālās datu bāzes regulāri tiek iekļauti Eiropas centrālajā repozitorijā.

Saņemot ziņojumus, Civilās aviācijas aģentūra:

- a) tos izvērtē un ievada ECCAIRS datu bāzē;
- b) izlemj, kurus no atgadījumiem nepieciešams izmeklēt un vai nepieciešama papildu informācija;
- c) pārbauda, vai gaisa kuģa ekspluatanti (GKE), tehniskās apkopes organizācijas, aeronavigācijas pakalpojumu sniedzēji (ANS) un citas organizācijas veic nepieciešamās darbības, lai novērstu vai labotu situācijas, kas atspoguļotas ziņojumos;
- d) aicina ārvalstu aviācijas atbildīgās iestādes veikt nepieciešamās darbības, lai novērstu vai labotu situācijas, kas atspoguļotas ziņojumos;

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02014R0376-20180911>

²³ <https://likumi.lv/ta/id/277673-zinosanas-kartiba-par-atgadijumiem-civilaja-aviacija>

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02015R1018-20220125>

- e) analizē ziņojumus kopumā, lai atklātu negatīvas tendences, kas nav pamanāmas individuāli katram ziņotājam;
- f) pamatojoties uz Latvijas Republikas normatīvo aktu prasībām, publicē no ziņojumiem iegūto drošuma informāciju;
- g) iegūtos gaisa kuģu lidojumu drošuma analīzes rezultātus dara zināmus tiem, kas varētu gūt no tiem labumu lidojumu drošuma jomā;
- h) savas kompetences ietvaros sniedz ieteikumus vai instrukcijas atsevišķiem industrijas sektoriem;
- i) savas kompetences ietvaros veic darbības, kas saistītas ar normatīvo aktu izmaiņām;
- j) piedalās ziņojumu datu apmaiņā ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm.

Obligātās un brīvprātīgās atgadījumu ziņošanas sistēmas kalpo kā līdzekļi lidojumu drošuma līmeņa novērtēšanai, kā arī tā iespējama uzlabošanai. Brīvprātīgā ziņošanas sistēma ļauj iegūt informāciju par atgadījumiem, par kuriem nav obligāti jāziņo, bet tie bieži atklāj latentos apstākļus, tādēļ lidojumu drošuma analīzei nepieciešama brīva datu apmaiņa. Brīvu datu apmaiņu veicina taisnīguma kultūras (*Just culture*) vai ziņošanas kultūras (*reporting culture*) princips. Tas nozīmē, ka ziņojumi tiek apkopoti tikai un vienīgi, lai uzlabotu lidojumu drošuma līmeni, apzinātu atgadījumu cēloņus un pastāvošos apdraudējumus. Tie netiek vākti, lai kādu sodītu, bet lai konstatētu un analizētu nepilnības, it īpaši sistēmiskas nepilnības, un lai tās novērstu. Taisnīguma kultūras princips neattiecas uz atgadījumiem, kas ir saistīti ar tīša pārkāpuma izdarīšanu, vai kurās ir bijusi nepārprotama, smaga un nopietna nevērtība pret acīmredzamu risku un pilnīgs profesionālās atbildības trūkums.

Informācijas apmaiņas jomā Civilās aviācijas aģentūra pastāvīgi sadarbojas ar ICAO, Eiropas Savienības institūcijām, nelaimes gadījumu izmeklēšanas birojiem un nacionālajām aviācijas iestādēm.

Latvijas Republikas civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošuma politikas paziņojums

Civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldība ir viens no galvenajiem Latvijas Republikas pienākumiem gaisa transporta jomā. Latvijas Republikā uzraudzību veic un valsts politiku civilās aviācijas drošuma jomā īsteno valsts aģentūra „Civilās aviācijas aģentūra”. Latvijas Republika ir apņēmusies izstrādāt, īstenot, uzturēt un nemitīgi uzlabot stratēģijas un procesus, lai garantētu, ka, veicot jebkuru darbību aviācijas nozarē, kas notiek Latvijas valsts uzraudzībā, tiek nodrošināts pēc iespējas augstāks gaisa kuģu lidojumu drošuma līmenis, saglabājot atbilstību nacionālajiem un starptautiskajiem standartiem.

Latvijas civilās aviācijas organizācijām ir jāpierāda, ka to drošuma pārvaldības sistēmas pienācīgi atspoguļo lidojumu drošuma aspektus. Piemērojot šo pieeju, tiek sagaidīta gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldības uzlabošanās un drošas prakses, tostarp ziņošanas par gaisa kuģu lidojumu drošuma jautājumiem civilās aviācijas nozarē, pielietošana.

Latvijas Republikas civilās aviācijas organizāciju vadītāji ir atbildīgi par augsta gaisa kuģu lidojumu drošuma līmeņa nodrošināšanu Latvijas valstī.

Latvijas Republika apņemas:

- a) pamatojoties uz gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldības principiem un vispusīgu valsts aviācijas sistēmas analīzi, izstrādāt vispārējās politikas nostādnes attiecībā uz noteikumu izstrādi un noteiktu operāciju veikšanu;
- b) konsultēties ar aviācijas nozares segmentu pārstāvjiem par jautājumiem, kas saistīti ar normatīvo aktu izstrādi;
- c) atbalstīt gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldību valstī, nodrošinot efektīvu lidojumu drošuma ziņošanas un saziņas sistēmu;
- d) sadarboties ar pakalpojumu sniedzējiem, risinot gaisa kuģu lidojumu drošuma problēmas;
- e) nodrošināt valsts aģentūras „Civilās aviācijas aģentūra” resursu efektīvu izmantošanu un kvalificēta personāla esamību uzraudzības funkciju veikšanai;
- f) veikt gaisa kuģu lidojumu drošuma uzraudzību, izmantojot lidojumu drošuma risku analīzi un resursu sadales prioritātes;
- g) ievērot gan nacionālās, gan Eiropas Savienības prasības, kā arī starptautiskās prasības un standartus un, kur vien iespējams, izvirzīt augstākas prasības un standartus gaisa kuģu lidojumu drošuma jomā;
- h) stimulēt aviācijas nozari, piemērot lidojumu drošuma pārvaldības jēdzienus un principus un veicināt aviācijas industrijas izglītošanos lidojumu drošuma jomā;
- i) uzraudzīt gaisa kuģu lidojumu drošuma pārvaldības sistēmas īstenošanu civilās aviācijas organizācijās;
- j) nodrošināt, lai visas uzraudzības darbības atbilstu visaugstākajiem gaisa kuģu lidojumu drošuma standartiem;
- k) veikt pasākumus lidojumu drošuma datu vākšanas un apstrādes aizsardzībai, lai mudinātu personas sniegt būtisku, ar lidojumu drošumu saistītu informāciju par apdraudējumiem un nodrošinātu nepārtrauktu lidojumu drošuma pārvaldības datu plūsmu un apmaiņu starp Latvijas Republiku un pakalpojumu sniedzējiem;
- l) uzturēt Latvijas civilās aviācijas gaisa kuģu lidojumu drošuma programmu un novērtēt tās reālo īstenošanas gaitu, ņemot vērā skaidri noteiktus lidojumu drošuma rādītājus un lidojumu drošuma mērķus.

Latvijas Republikas politika civilās aviācijas lidojumu drošuma jomā jāievēro visiem Civilās aviācijas aģentūras darbiniekiem, veicot lidojumu drošuma uzraudzību.

Valsts aģentūras “Civilās aviācijas aģentūra” direktors